

Forfatter: Heiberg, Johan Ludvig

Titel: Udrag fra Nye digte - 1841

Citation: Heiberg, Johan Ludvig: "Nye digte - 1841", i Heiberg, Johan Ludvig: *Nye digte - 1841*, udg. af Klaus P. Mortensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, cop. 1990, s. 154. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibergjl05val-shoot-idm140194650032208/facsimile.pdf> (tilgået 04. maj 2024)

Anvendt udgave: Nye digte - 1841

være inkonsekvent og for at hige efter at sidde med bar ende på en vandkold sky og trutte i trompet.

Men i selve den omstændighed, at sjælen bakker Mefistofeles op, ligger der en antydning af, at poeten måske ikke er helt så foragtelig endda – han er i det mindste bevidst om sin egen slethed. Og ser man nærmere efter, viser det sig, at Mefistofeles ikke restløst kan betragtes som Heibergs talerør, for han fordrejer poetens salighedslængsel. Den er jo aldeles ikke rettet mod basunenglens klamme skyliv (s. 62):

Nei, Saligheden har ei Mund;
I Tanken blot, paa stille Viis,
Den i sin egen Kreds sig rører.

Heiberg kunne ikke have sagt det bedre selv. Trods sin ufuldkommenhed hæver poeten sig ud af helvedes tomgang, af sjælens slette, trivielle uendelighed med sin bevidsthed om det, der ligger hinsides hans egen rækkevidde.

Dermed arbejder poeten i al beskedenhed med på det, der er komediens apokalyptiske ærinde: at afsløre, hvad der skjuler sig på den anden side af døden, men i betydningen den åndelige død. For Heiberg er det evige liv et kvalitativt anderledes jordisk liv end sjælens: »Dette er nemlig det rette Kjendemerke paa alt Speculativt (...) at det lader alle endelige Afstande forsvinde (...) realiserer Idealerne, opdager Gud i vor Tanke, lader det evige Liv begynde allerede i vor nuværende Tilstand» (II s. 26).

Det evige liv opstår i det øjeblik mennesket hæver sig ud af den slette uendelighed i erkendelsen af det egentlige, evige. Det evige liv skal derfor ikke betragtes som noget tilkommende, »men som *nærværende*, altsaa en Tilstand, hvori Tiden er ophævet, og som allerede her i Livet skal realiseres». »At Livet, formedelst sin Umiddelbarhed, ophæver sig eller vender tilbage til sig selv i Erkjendelsen (...) er ikke at forstaae som den Ophævelse, der finder Sted i Døden, men som Livets Ophævelse indenfor sin egen Grændse og ved sig selv; altsaa den Overgang til Erkjendelsens Liv, hvori det umiddelbare Liv allerede har overvundet Døden, inden den indfinder sig (...) Saaledes er Livet i den sande Betydning evigt» (I s. 350). Når Heiberg andetsteds fastholder den kristne udødelighedslære, så er det i en ekstremt fortyndet form. »At Mennesket opnaar Udødelighed, skeer (...) ikke for det be-

stemte Individets Skyld, men for Aandens eller for Guds* (II s. 84). Alt andet ville jo være en begrænsning af åndens absolutte udstrækning.

For Heiberg var det evige liv således dybest set ikke et spørgsmål om kødets, men om åndens opstandelse, en indre proces, som han beskrev ved hjælp af begreberne partikularitet og individualitet. Overfor det partikulære, som er det umiddelbart givne, artsbestemte i ethvert levende væsen, stiller Heiberg det individuelle, som bliver til ved at det partikulære bliver bevidst om sig selv, idet subjektet vågner op af sin dvale:

»Individualiteten bestaar nemlig deri, at det i sig selv Particulære og ligegyldige bliver Idee, saa at det Ikke=Reale kommer til Realitet (...) Praktisk Udødelighedslære: Gjør din Particularitet til Individualitet d.e. Idee« (II s. 30). Denne spekulative bevægelse er, hvad Heiberg forstår ved det evige liv, og det er den tilstand, som læseren af *En Sjæl efter Døden* skal føres frem imod i latterens afstandtagen fra sjælen – og sjælen i sig selv.

De Nygifte

Hverken i *Gudstjeneste* eller *En Sjæl efter Døden* skal de optrædende personer opfattes som psykologiske størrelser. De er ikke drevet af indre tilskyndelser, men er brikker i Heibergs kulturkritiske spil. Helt anderledes forholder det sig i trekanthistorien mellem det nygifte par Marie og Vilhelm og den dæmoniske Fredrik – formet efter tidens smag for den interessante, splittede personlighed med den dunkle, brødefulde fortid. Heiberg har bevæget sig fra meningerne til det levende liv. For her er personerne drevet af deres lidenskaber og følelser, om end i forskellig grad – og det er netop det, det hele drejer sig om.

Der er en solid tradition for at læse *De Nygifte* biografisk, ikke mindst fordi Johanne Luise Heiberg i sine erindringer henviste til sit bryllup i sommeren 1831 som forlæg for digtet: »Enhver maa kunne fatte min Glæde over at høre dette yndige Digt, sammensat halvt af Sandhed og halvt af Digtning; thi at det var en Gjenklang af vor egen Reise som Nygifte, maa vel enhver Læser, der har fulgt mit Livs Optegnelser og som har læst Digtet, kunne se«. (Johanne Luise Heiberg: *Et Liv gjenoplevet i Erindringen* bd. 1, 1944 s. 243.)